

“DURAGAY AVLODLI TARVUZ NAVLARINI YETISHTIRISH AGROTEXNIKASI”

Egamov Xusanboy
Abduqayumov Islombek

Annotatsiya: *Ushbu maqolamizda Duragay tarvuzni agrotexnologiyasini takomillashtirishdan iborat, Bunda variantlarga har xil o'g'itlash va go'ng miqdori bo'yicha o'rganiladi. Yuqori natija qayd etgan variantlar ishlab chiqarishga joriy etiladi.*

Kalit so'z: *tuproq, chirindi, yalpi azot, umumiy fosfor, ozuqa, tarvuz, fungusitlar, xosildorlik.*

Ilmiy amaliyotning maqsadi: Duragay tarvuzni agrotexnologiyasini takomillashtirishdan iborat, Bunda variantlarga har xil o'g'itlash va go'ng miqdori bo'yicha o'rganiladi. Yuqori natija qayd etgan variantlar ishlab chiqarishga joriy etiladi.

Ilmiy amaliyotning vazifalari. Andijon viloyatining tuproq - iqlim sharoitida: -tajriba qo'yishdan oldin tuproqqa dastlabki agrokimyoviy tavsif berish;

-tajriba maydonidan belgilangan kesimida tuproq namunalari olish va bu tuproq namunalari tarkibida chirindi, yalpi azot, umumiy fosfor, tuproqdagi ozuqa elementlarini harakatchan formalaridan nitratli va ammoniyli azot, harakatchan fosfor va almashinuvchi kaliy miqdorlarini aniqlash;

Ilmiy amaliyotning o'tkazish uslubi va joyi. Dala tajribalari Andijon viloyatining Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar institutining tajriba xo'jaligida o'tkaziladi. Tajriba dalasi o'tloqi tuproqlardan iborat, o'rtacha qumoq mehanik tarkibli, qadimdan sug'oriladi, sho'rlanmagan. Sizot suvlari yer yuzasidan 1,5-2,0 m chuqurlikda joylashgan. Tuproq xaydov qatlamidagi chirindi miqdori 0,8-1,0 %, xajm og'irligi 1,35-1,38 g/sm³.

Tajriba xo'jaligining tuproq sharoiti va iqlimi Andijon viloyatining o'tloqi tuproqlari mintaqasiga mos keladi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha dala tajribalari 2023-2024 yillari 1-jadvalda berilgan tajriba tizimi bo'yicha o'tkaziladi. Tajribadagi har bir bo'lakcha uzunligi 10 m, eni 3,0 m, bo'linmalar maydoni 30m²ni tashkil etib, 1 yarusda, 4 qaytariqda joylashtiriladi. Jami 4 variantni tashkil qiladi. Variantlar 1 qatordan iborat bo'ladi.

Ilmiy amaliyotning o'tkazish uslubi va joyi. Dala tajribalari Andijon viloyatining Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar institutining tajriba xo'jaligida o'tkaziladi. Tajriba dalasi o'tloqi tuproqlardan iborat, o'rtacha qumoq mehanik tarkibli, qadimdan sug'oriladi, sho'rlanmagan. Sizot suvlari yer yuzasidan 1,5-2,0 m chuqurlikda joylashgan. Tuproq xaydov qatlamidagi chirindi miqdori 0,8-1,0 %, xajm og'irligi 1,35-1,38 g/sm³.

Tajriba xo'jaligining tuproq sharoiti va iqlimi Andijon viloyatining o'tloqi tuproqlari mintaqasiga mos keladi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha dala tajribalari 2021-2022 yillari 1-jadvalda berilgan tajriba tizimi bo'yicha o'tkaziladi. Tajribadagi har bir bo'lakcha uzunligi

10 m, eni 3,0 m, bo'linmalar maydoni 30m²ni tashkil etib, 1 yarusda, 4 qaytariqda joylashtiriladi. Jami 4 variantni tashkil qiladi. Variantlar 1 qatordan iborat bo'ladi.

Ilmiy amaliyot o'tkazish uslubi. Dala tajribalari Andijon viloyatining Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar institutining tajriba xo'jaligida o'tkaziladi. Tajriba dalasi o'tloqi tuproqlardan iborat, o'rtacha qumoq mehanik tarkibli, qadimdan sug'oriladi, sho'rlanmagan. Sizot suvlari yer yuzasidan 1,5-2,0 m chuqurlikda joylashgan. Tuproq xaydov qatlamidagi chirindi miqdori 0,8-1,0 %, xajm og'irligi 1,35-1,38 g/sm³.

Tajriba xo'jaligining tuproq sharoiti va iqlimi Andijon viloyatining o'tloqi tuproqlari mintaqasiga mos keladi. Dissertatsiya mavzusi bo'yicha dala tajribalari 2021-2022 yillari 1-jadvalda berilgan tajriba tizimi bo'yicha o'tkaziladi. Tajribadagi har bir bo'lakcha uzunligi 10 m, eni 3,0 m, bo'linmalar maydoni 30m²ni tashkil etib, 1 yarusda, 4 qaytariqda joylashtiriladi. Jami 4 variantni tashkil qiladi. Variantlar 1 qatordan iborat bo'ladi.

Annotation. In this article, we will improve the agrotechnology of hybrid watermelon, in which options will be studied according to the amount of fertilizing and manure. The options with the highest score will be put into production.

Key words : soil, humus, total nitrogen, total phosphorus, feed, watermelon, fungicides, fertility.

Аннотация: В этой статье мы усовершенствуем агротехнику гибридного арбуза, в которой будут изучены варианты по количеству удобрений и навоза. Варианты с наибольшим количеством баллов будут запущены в производство.

Ключевые слова. почва, гумус, общий азот, общий фосфор, корм, арбуз, фунгициды, продуктивность

Kirish O'zbekiston Respublikasining prezidenti tashabbusi bilan qishloq xo'jaligiga katta etibor berishi va sohalardagi tarmoqlarning jadal suratlarda o'sib borishi muhim dasturu amaldir. Mazkur hujjatga asosan, 2022 yilga qadar tuproq unumdorligi nisbatan past, suv ta'minoti og'ir, past rentabelli paxta va g'alla ekin maydonlarini bosqichma bosqich qisqartirish orqali, ular o'rniga meva-sabzovot, dukkakli-don, kartoshka, moyli va boshqa ozuqabop ekinlarni joylashtirish, ko'plab dolzarb vazifalarni ham-jihatlikda, ma'sulyat bilan belgilangan muddatlarda ado etmog'imiz lozim. Muxtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoev respublikamiz viloyatlarida iqtisodiy-ijtimoiy isloxotlarni borishi hamda bunyodkorlik ishlarini amalga oshirishda xalqimizni oziq-ovqat maxsulotlari bilan ta'minlabgina qolmay uni eksport qilish bo'yicha aniq va eng zarur vazifalarni belgilab bermoqda. Respublikamizda sabzavot, poliz va kartoshka ekinlarini yetishtirish bilan shug'ullanuvchi dexqon, fermer xamda mutaxassislarning asosiy maqsad va vazifalari xar gektar sug'oriladigan yerdan olinadigan sabzavot, poliz, kartoshka maxsulotlari miqdorini yuqori va sifatli xosil yetishtirish xisobiga keskin oshirishdan iborat. Qishloq xo'jaligi – O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i hisoblanadi. Bu tarmoq mamlakat aholisining oziq-ovqat mahsulotlariga, qayta ishlash sanoati tarmoqlarining esa xomashyoga bo'lgan talabini qondiradi. Oziq-ovqat mahsulotlarining 90 foizga yaqini agrar tarmoqda tayyorlanadi.

Poliz mahsulotlarining oziq-ovqatlik qimmati bebahodir. Ularda turli tuman organik va mineral moddalarning borligini ta'kidlash bilan birga dorivorlik xususiyatini ham qayd etish lozim.

Poliz mahsulotlari tarkibida ko'p miqdorda kraxmal va uglevodlar bo'lganligi sababli ularda chirituvchi mikroorganizmlar tez rivojlanadi. Ularning ko'pchilik navi olis joylarga tashishga va uzoq saqlashga yaramaydi. Shu sababli ularni qayta ishlashga(konservalashga) to'g'ri keladi. Qayta ishlash jarayonida albatta mahsulotlarning kimyoviy tarkibini ham hisobga olish lozim. Bu esa mahsulotning konservalashning qulay va uning sifatini uzoq vaqt buzmasdan saqlash imkonini beradigan usulini tanlashda muhim ahamiyatga ega.

Shundan kelib chiqib, biz ushbu ilmiy amaliyotni bajarish jarayonida O'zbekiston sharoitida eng keng foydalaniladigan poliz mahsulotlaridan tarvuz mevasini agrotexnikasini takomillashtirib o'rganish bilan eng maqbul variantlarini ishlab chiqarishga tavsiya etish maqsad va vazifa qilib qo'yildi.

Pishgan tarvuzda 5 % dan 13 % gacha oson hazm bo'ladigan shakar mavjud. Pishish arafasidagi tarvuzda fruktoza va glyukoza sintezlana boshlaydi. Saxaroza esa tarvuzda keyinchalik, mevani saqlash paytida paydo bo'ladi. Shuning uchun qandli diabet bilan og'riqlarga faqat pishgan tarvuzdan oz miqdorda yeyish tavsiya etiladi.

Tarvuz po'stlog'i atmosferadan turli zararli moddalarning kirib kelishiga yo'l qo'ymaydi. Biroq so'nggi yillarda nitratlar yordamida yetishtirilgan tarvuzlar soni keskin ko'paydi. Sotib olingan tarvuzning "sog'ligini" tekshirish aslida juda oddiy. Kichik tarvuz bo'lagini kesib oling va suvga botiring. Agar bir yarim soatdan keyin suv biroz loyqa bo'lsa, unda hammasi yaxshi, lekin suv yorqin pushti, qizil yoki to'q sariq rangga kirs, bu tarvuzni yemaslik zarur.

TADQIQOT NATIJALARI

-Tarvuzni unib chiqishi har bir variantda;

-har variantda etiketkalanagan o'simliklarda tarvuzni o'sishi va rivojlanishi 1.06. (chinbarg soni) 1.07. (hosil tugunchalari soni), 1.08. (mevalar soni tugunaklari),

-hosilini aniqlash uchun barcha variantlarda jami pishgan tarvuzni terib olinib, uning og'irligi aniqlanadi.

- Tarvuzning ko'chat qalinligi yaganadan so'ng va amal davri oxirida har bir variantda aniqlanadi;

- variantlar bo'yicha olingan tarvuz hosili ma'lumotlari B.Dospexov usuli bo'yicha matematik tahlil qilinadi;

-o'tkazilgan tadqiqotlarni iqtisodiy samaradorligi aniqlanadi.

Tadqiqot ishining ob'ekti va predmeti: Tarvuz (Citrullus lanatus) - Qovoqdoshlar oilasiga mansub gulli o'simlik turi. Tok(uzum) o'simligiga o'xshash poyasi mavjud. Bu butun dunyo bo'ylab 1000 dan ortiq navlarga ega bo'lgan hammabop poliz mahsuloti.

Tarvuz butun dunyo bo'ylab - tropikdan mo'tadil mintaqalargacha bo'lgan qulay iqlim sharoitida o'zining katta yeyiladigan mevasi uchun o'stiriladi: bu qattiq qobig'i va ichki bo'linmalari bo'lmagan rezavor meva. Shirin, suvli, eti odatda to'q qizildan pushti

ranggacha, ko'plab qora urug'lar bilan, ba'zida urug'siz navlari ham mavjud. Mevani xom yoki tuzlangan holda iste'mol qilish mumkin. Shuningdek, u sharbat yoki ichimliklar tarkibiga aralashtirib ham iste'mol qilinishi mumkin.

Ertapishar navlar; markaziy viloyatlarda 15 aprelgacha, janubiy viloyatlarda 10-aprelgacha, shimoliy viloyatlarda 20-aprelgacha. O'rta pishar navlar. Markaziy viloyatlarda 20apreldan-10maygacha; Janubiy viloyatlarda 10-20aprelda; Shimoliy viloyatlarda 25apreldn-10maygacha. Kechpishar navlar; Markaziy viloyatlarda 15maydan-10iyungacha, janubiy viloyatlarda 10-20 iyun, Shimoliy viloyatlarda 20-30may. Ekish sxemasi. Qator oralari 270-280sm keng agat olinadi. $(280+70)/2 \times 70\text{sm}$, $(270+90)/2 \times 70\text{sm}$. O'g'itlash. Go'ng 30-40t/ga, azot 75 kg/ga, fosfor 75kg/ga, kaliy 50kg/ga. Sug'orish. Sizot suvini joylashganiga qarab 400-500m kub/ga miqdorida 5-6 martagacha suv beriladi. Ertapishar navlar tuproq iqlim sharoitiga qarab 1-2 marta kam sug'oriladi..

XULOSA

- Lat yegan, yorilgan yoki ataylab kesilgan tarvuzni xarid qilmaslik kerak. Chunki bu yuqorida aytilganidek, mikroblarning ko'payishi uchun qulay muhit hisoblanadi.
- Yaxshi yetilgan tarvuzning dumi qurigan, yon tomonida och sariq dog' bo'ladi, chiziqlarning rangida kontrast yuqori bo'ladi.
- Tarvuz po'stlog'iga tirnoqni yengil botirib ko'ring. Agar tezgina kirsas, demak, mahsulot hali yaxshi yetilmagan. Shuningdek, po'stloqni ishqalaganda hech qanday hid taralmasa, bu pishgan tarvuz, o'tlarning hidi kelsa, bu tarvuz hali xom.
- Pishgan mahsulotni sekin urib ko'rganda toza va jarangdor tovush chiqishi kerak.
- Tarvuzning qanchalik tabiiy sharoitda yetishtirilganini mag'zidan bilish mumkin. Mahsulot mag'zini suvga solib ko'ring, agar suv pushti yoki och qizil rangga kirsas, demak, u nitritlarni saqlaydi. Toza mahsulotda suv rangi o'zgarmasligi kerak.
- Shuningdek, tabiiy sharoitda yetilgan tarvuzning mag'zidagi «sochlari» oq rangda bo'lishi kerak.
- Tarvuz hajmiga kelsak, o'rtacha kattalikdagi, 5-7 kg.dagi mahsulotni tanlash maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston respublikasi prezidentining respublikada kartoshka yrtishtirishni kengaytirish va urug'chiligini yanada rivojlantirish to'g'risidagi 2020-yil 6-maydagi PQ-4704-son qarori.
2. Bog'dorchilik-uzumchilik shirkatlari to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining qarori Toshkentsh., 2011 yil 1 mart, 51-son www.lex.uz
3. Ostonaqulov. O'zbekistonda tugunak mevali ekinlar. Monografiya; Navro'z-Toshkent: 2020- 324 bet